

Montesa

del 21 al 31 d'agost del 2009

Festes Patronals

La Vila de Montesa dedica a la seua Patrona
la Mare de Déu del Castell,
al Santíssim Crist del Calvari
i a la Santa Espina

Col·laboracions literàries

Aproximació a la toponímia urbana de Montesa (I) Manuel Ballesteros, Fernando Villa Pedroso i Hermenegildo Monleón

per
Josep Cerdà i Ballester

Amb aquest treball volem iniciar una sèrie de textos dedicats a realitzar un xicotet esbòs biogràfic de totes aquelles persones que tenen dedicats carrers a Montesa.

Dels noms dels carrers de sants, que sobre tot a partir del segle XVIII van anar omplint les parts antigues dels nostres pobles, s'ha anat passant a retolar les nostres places i carrers amb noms de persones, esdeveniments i dates històriques, topònims, etc.

D'aquells personatges singulars per a la història local, dels qui sovint recordem tan sols pel nom del carrer, és dels qui anem a parlar.

Carrer del Doctor Ballesteros.

És el primer que en perpendicular baixa des del Sant Vicent fins al carrer del doctor Fernando Villa Pedroso.

A efectes fiscals consta de quaranta-una cases, la majoria d'elles edificades a partir de la segona mitat del segle XX.

El carrer s'aprovà denominar-lo del Doctor Ballesteros a la sessió plenària de l'Ajuntament de Montesa del vint-i-un d'agost de 1967, sent inaugurat el set de setembre de l'any vinent.

Manuel Ballesteros Gaibrois, historiador i antropòleg (*Sevilla, 11-VI-1911 - +Madrid, 30-XI-2002).

Fill de l'historiador Antonio Ballesteros Beretta, va nèixer a Sevilla l'onze de juny de 1911. En 1931 es va doctorar en història a Madrid i quatre anys més tard en antropologia a Berlín.

La seua relació amb València va començar en 1940 en ocupar la plaça de catedràtic d'història universal i de la cultura a la Universitat Literària.

Fou aleshores quan va començar també la seua relació amb Montesa, ja que des de la Facultat de Filosofia i Lletres va impulsar el *Laboratorio de Arqueología*. A proposta de José Senent, inspector de *Primera Enseñanza*, el laboratori es va interessar pel castell. En conseqüència, des de 1942 –o segons altres fonts des del quaranta-sis–, van començar al nostre poble les primeres actuacions arqueològiques.

Les bones relacions amb l'Ajuntament de Montesa, i en particular l'amistat que mantingueren don Manuel i l'alcalde Juan José Sanchis Perales, van propiciar que aquest primer es fera càrrec, en la pràctica, de les intervencions realitzades al monument fins l'any 1975.

Manuel Ballesteros en una conferència a Montesa, en octubre de 1994.

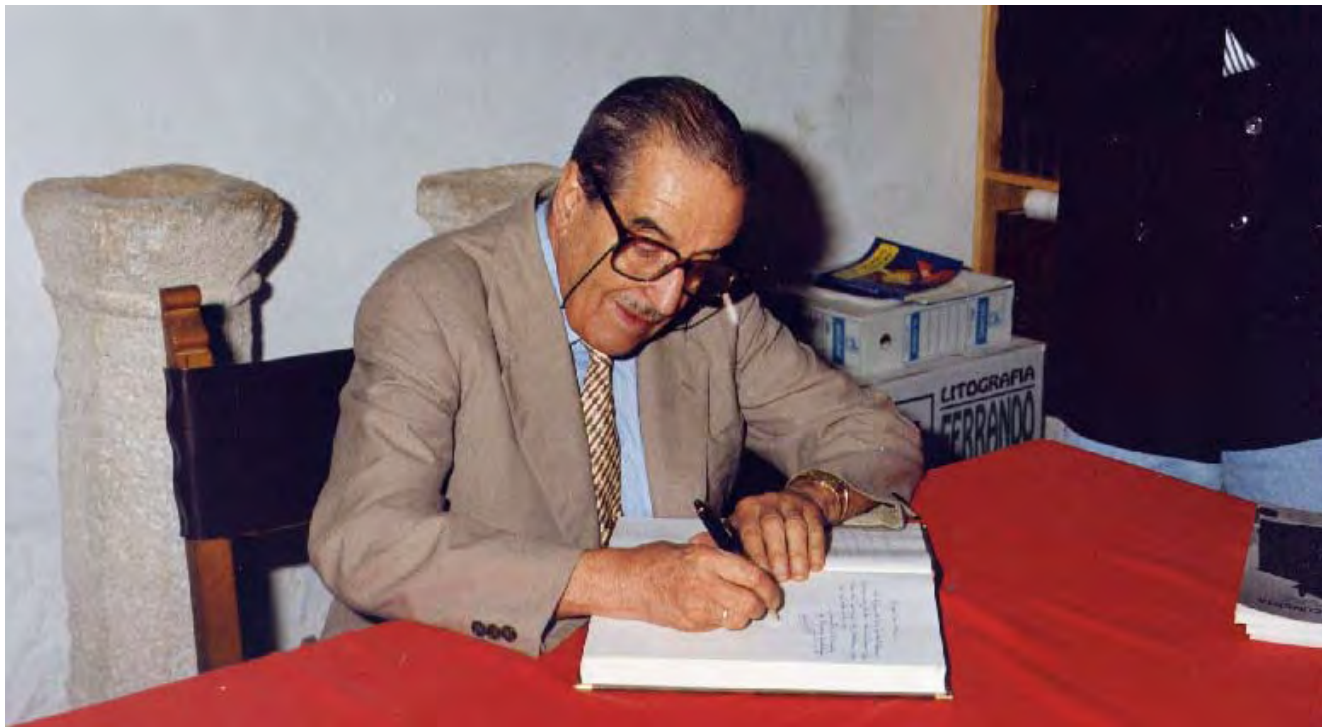
No obstant, algunes veus locals consideren que tant Ballesteros com tots els qui van intervindre al castell (inclòs l'exèrcit), foren els responsables de l'expoli del que quedava, en atribuir-los la desaparició de la majoria de troballes arqueològiques.

Amb tot, i sense restar importància a la *vox populi*, algunes peces és probable que tornaren a Montesa després de dutes a València, com per exemple la gàrgola que es conserva al Museu Parroquial, una altra gàrgola que hi ha encara hui al castell, junt al claustre, o la maqueta que va construir Luis Roig d'Alós (desapareguda per desídia), totes elles exhibides a la capital, al palau de la Generalitat, en 1949, i que coneixem per una sèrie de postals editades a l'efecte.

Fos com fos, el doctor Ballesteros va ser el primer que s'interessà pel castell des del punt de vista científic, aconseguí realitzar-hi nombroses intervencions i s'interessà perquè la propietat del monument passara a l'Ajuntament, fins aleshores en mans

del marquès d'Olivart, un cavaller de l'Orde de Montesa que l'havia adquirit per compra l'any 1926.

Al ple de l'Ajuntament del vint-i-cinc de maig de 1948 fou nomenat, per unanimitat, fill adoptiu i predilecte de Montesa, i dèneu anys després, un dels carrers del poble es va retolar al seu nom.

*Ballesteros firmant al llibre de Visites
II.lustres del Museu Parroquial.*

En 1949 Ballesteros es traslladà per ocupar la plaça de catedràtic d'història d'Amèrica Prehispànica i Arqueologia Americana de la Universitat de Madrid.

Va fundar revistes científiques –com per exemple, *Saitabi*–, dirigí excavacions arqueològiques al Perú, fou membre de diverses societats i acadèmies i va ser director de cent cinquanta-sis tesis de doctorat, a banda dels propis llibres i articles.

L'última conferència que va donar a Montesa, a propòsit de les excavacions realitzades al castell, tingué lloc el setze d'octubre de 1994.

Manuel Ballesteros es va jubilar el 1981, i va faltar a Madrid el trenta de novembre de 2002.

De la seua trajectòria vital i professional, a banda de la informació disponible a internet, en dona complida referència el número 162-63 de la revista *Anthropos*.

Carrer del Doctor Fernando Villa Pedroso

Situat en paral·lel al carrer de Sant Vicent, en ell desemboca el dedicat al professor Ballesteros. Acaba en l'avinguda de Silverio Perfecto Sanz i destaca l'edifici de la vella cooperativa.

A efectes fiscals consta de trenta cases, edificades durant la segona mitat del segle XX.

Retolat als plànols vells com carrer en *Proyecto, nº 1*, es va acordar denominar-lo de Fernando Villa Pedroso a la sessió plenària de l'Ajuntament del trenta de juny de 1980.

Fernando Villa Pedroso, metge (*Teruel, 23-IX-1897 - +Montesa, 27-IV-1958).

El tercer dels onze fills de Julio Villa i Petra Pedroso va nàixer a Teruel el vint-i-tres de setembre de 1897.

Després d'estudiar batxiller a la seua ciutat natal i a Madrid, es va llicenciar en medicina a la Universitat de València.

Ja com a metge, va exercir durant un breu temps a Jalance, per a traslladar-se a finals de 1925 o principis del vint-i-sis a Montesa, on va exercir la seua professió fins que va morir.

Fernando Villa Pedroso

Va contraure matrimoni amb Consuelo Marzal Álvarez i tingué dues filles, Mª Fernanda i Consuelo.

Entre els seus amics, la família de don Fernando recorda l'amistat que va mantindre amb el suís de la Casa del Mas, Bernie Müller.

Va assistir la majoria de les criatures naixcudes a Montesa entre 1925-1958, així com alguns parts a Vallada i Moixent, la més commovedora i satisfactòria missió de les que tingué com a metge, segons ell mateix comentava.

Don Fernando va faltar a Montesa el vint-i-set d'abril de 1958, sent soterrat al cementeri del poble.

Carrer d'Hermenegildo Monleón.

Situat al centre del poble, s'accedeix des dels carrers de la Mare de Déu del Carme, camí de la Font dels Horts i avinguda de Silverio Perfecto Sanz Navarro.

Inclou l'edifici de les escoles velles (inaugurades en 1955), des de fa *vint-idos* anys destinat a Casa de la Cultura.

S'acordà denominar-lo d'Hermenegildo Monleón a la sessió plenària de l'Ajuntament del vint-i-un d'agost de 1967, sent inaugurat el set de setembre de l'any vinent.

Hermenegildo Monleón Salazar, mestre d'escola (*Titaguas, 2-III-1864 - +Vinalesa, 22-II-1940)

Va nèixer a la localitat de Titaguas, a la comarca dels Serrans, on suposem va transcòrrer la seua infantesa.

Don Hermenegildo al mig de les seues filles Encarna i Juana

Anys després es va traslladar a la ciutat de València per estudiar magisteri. Mentre estudiava i per falta de recursos, residí a la Casa de la Beneficència.

Quan ja tenia vint anys va realitzar l'examen de revàlida. Dos anys després, el setze d'abril de 1886, va obtenir el títol de mestre d'escola.

L'u de setembre de 1888, don Hermenegildo va prendre possessió de

la plaça de mestre de l'escola de Montesa, d'acord amb l'oposició que havia aprovat en agost del mateix any.

Va casar amb Luisa Bargues Ferrer. Fruït d'eixe matrimoni, el vint-i-huit d'agost de 1890, a Moncada, va nèixer un xiquet, Luis, que va faltar a les poques hores. La desgràcia familiar va anar en augment i al poc de temps morí la seua esposa, segons tradició familiar, del part d'una xiqueta.

A Montesa estant i ja vidu, el vint-i-tres de juny de 1893 es casà amb la montesina Froilana Boluda García.

El matrimoni es va posar a viure en una casa del carrer Sant Antoni, per a passar després al carrer Porta de la Vila i al menys des de 1904, al número dèneu del carrer Sant Vicent.

També a Montesa van nèixer els seus fills Juana, Luis, Encarnación, Mª Pilar, José, Hermenegildo i Joaquín.

De febrer a setembre de 1910 va ser mestre a Callosa d'En Sarrià, però va tornar a prendre possessió de l'escola de Montesa en octubre del mateix any.

Va cessar, ja de forma definitiva, el vint-i-huit de febrer de 1917. Aleshores va passar a l'escola de Vinalesa, on es va jubilar el quinze d'octubre de 1926.

Don Hermenegildo amb la seua esposa Froilana, la seua sogra Ana i alguns dels seus fills.

Durant els quasi vint-i-nou anys que don Hermenegildo va viure a Montesa, a banda del seu treball a l'escola, va ser secretari de la Comunitat de Regants i va formar part d'una junta de la Parròquia per a restaurar certs objectes de culte.

El vint-i-dos de febrer de 1940 va faltar a Vinalesa.

Referències arxivístiques i bibliogràfiques:

Arxiu Municipal de Montesa (en procés de catalogació): actes de les sessions plenàries de l'Ajuntament, correspondència amb don Manuel Ballesteros;

Arxiu del Jutjat de Pau de Montesa: llibres de naixements, matrimonis i defuncions;

Arxiu de la Parròquia de Montesa: llibre 2 de defuncions;

Arxiu històric de la Universitat de València, ex. 843/18

AAVV, Montesa. Trabajos arqueológicos. Exposición y conferencias en el palacio de la Generalidad, patrocinado por el servicio de estudios artísticos de la institución Alfonso el Magnánimo, València, Laboratorio de Arqueología, Facultad de Filosofía y Letras, Universidad de Valencia, 1949, opuscle de deu pàgines sense foliar i

Pergamí commemoratiu entregat a la família de don Hermenegildo el 7-IX-1968 en inaugurar el carrer

Castillo de Montesa. Colección de tarjetas postales. Primera serie, Laboratorio de Arqueología, Facultad de Filosofía y Letras, Universidad de Valencia, on es reproduceixen un total de deu postals, disponible també en la direcció d'Internet www.museumontesa.com;

AAVV, "Manuel Ballesteros Gaibrois. Historia, antropología e indigenismo. Una investigación constante de la diversidad cultural de América", en *Revista Anthropos. Huellas del conocimiento*, nº 162-163, 1994, 96 pp.

Agraïments:

A Mari Guarner, de l'Ajuntament, Fulgencio Vila, jutge de pau i Xavier Saá, secretari del jutjat.

I d'una manera especial a Fernando Cotino, nét de don Fernando Villa, per la informació i per la fotografia del seu avi, i Pilar Llopis Monleón, besnéta de don Hermenegildo, per la consulta dels papers del seu besavi i per les fotografies.